

Broeders en zusters, jongens en meisjes,

Johannes is een mens uit één stuk, en toch kan hij twee dingen tegelijk, dat is knap. Hij is mild en streng, vermanend en vergevend. Hij laat niet over zich lopen, praat niemand naar de mond, zelfs niet koning Herodes, die hij ongezoeten de waarheid zegt (wat hem in de cel brengt en hem uiteindelijk de kop zal kosten), als hij roept: die vrouw van je broer, daar moet je van afblijven! Je moet maar durven. Hij roept mensen op zich te bekeren van hun weg, zich te reinigen van hun zonden door de doop, en zich te wenden tot God in heel hun bestaan. Ja, maar wat noem je zonde? Oké, wat Herodes allemaal doet is vuil en gemeen, maar in het gewone leven ligt het niet zo duidelijk: wat is een dwaling en wat is de rechte weg? Daar wordt in iedere tijd anders over gedacht.

Voor de mensen van toen was het moeilijk. Een bezettingstijd, en niet van vijf jaar. De Romeinen waren al drie generaties lang de baas. Iedereen was opgegroeid met deze overheid. Wat moet je dan? Zitten degenen die voor de Romeinen belastinggeld innen, of wie in Romeinse krijgsdienst zijn dan nog steeds fout? Jazeker, zeiden de fanatiekste verzetsmensen, de Zeloten (één van hen was onder Jezus' discipelen). Zij zagen elke jood in Romeinse dienst als landverrader, een kind van de dood. Dan had je de Essenen, die de hele maatschappij de rug toekeerden en zich terugtrokken in een nederzetting bij de Dode Zee - alleen zij waren kinderen van het licht, en alle andere mensen in de wereld waren kinderen van de duisternis.

Maar de meeste mensen leefden gewoon in de maatschappij zoals die nu eenmaal was, een provincie van het Romeinse Rijk, en dat zou ook niet spoedig veranderen, dus wat moet je? Die vraag klinkt in dit evangelieverhaal: Johannes, wat moeten wij doen? Ons bekeren, onze zonden belijden, ons afspoelen in de Jordaan, zeg je. Jij weet blijkbaar duidelijk wat zonde is, en hoe wij goed moeten leven. Dat willen we dan graag van je horen, want wij weten het niet. Onze opa's en oma's werden nog anti-Romeins opgevoed, maar wat heb je eraan om je leven lang boos te blijven op wat toch niet verandert? Kortom: wat moeten we doen?

Johannes begint algemeen: wie twee stel kleren heeft, die moet delen met wie niets heeft. En wie voedsel over heeft, moet ook delen. Hebt uw naaste lief zoals uzelf - tot zover kunnen we het volgen. Maar nu komen er ook tollenaars en soldaten bij hem, om zich te laten dopen. Berouwvolle zondaars, zich bewust van hun fouten, alleen: is het ook fout van hen om in Romeinse dienst te zijn? Overlopers, collaborateurs. Die er bij veel mensen uitliggen, en op hun beurt vaak de mensen pakken. Ze misbruiken soms hun positie als belastinginner, door meer te rekenen dan volgens de tarieven mag. Of ze dwingen als soldaat de mensen om hen eten, drinken of geld te geven. Dat ze vaak gehaat zijn, daar maken ze het kennelijk ook naar. Maar als je eenmaal in zo'n cirkel van actie en reactie gevangen zit, kom je daar ooit nog uit?

Johannes doet twee dingen: hij accepteert hen en hij is streng. Stoppen met corruptie en afpersing. Voorgescreven tarieven hanteren en niks extra's voor jezelf; tevreden zijn met je loon en niet de mensen bestelen. Weg met alle machtsmisbruik. Maar ze hoeven van hem geen ontslag te nemen. Ook in Romeinse dienst kunnen ze een kind van God zijn. Een gedurfde opstelling, die niet alle joden hem in dank afgenomen zullen hebben. Maar veel mensen geven hem gelijk: het zou beter zijn als tollenaars en soldaten geen vijanden van het volk, maar weer gewone mensen mochten zijn. Wat goed van Johannes, dat hij dat durft te zeggen. Zou hij misschien de nieuwe leider zijn, de gezalfde van God, de Messias die in de bijbel beloofd wordt?

Nee, zegt hij dan - na mij komt iemand, groter dan ik. Ik doop met water, bij mij mag je je verleden afwassen; maar een andere toekomst kan ik je niet geven. Dat kan Hij wel, die na mij komt. Die doopt je met heilige Geest, met de adem van God. Hij doopt

met vuur, dat bezielt maar ook loutert. Het kaf verbrandt Hij met onuitblusbaar vuur, en het goede graan brengt hij bijeen. De Heilige van God, voor wie geen onheilige dingen kunnen bestaan. Een strenge boodschap, die tegelijk goede boodschap heet, 'evangelie' in het Grieks. Want dat vuur is wel vernietigend voor het kaf onder het koren, maar tegelijk zuiverend en hartverwarmend. Dat merken de soldaten en tollenaars: ze moeten afzien van hun voorrechten, maar als mens mogen ze er zijn, ze worden bevestigd in hun bestaan. Dat is evangelie.

De gloed van Gods liefde, die niet kritiekloos ieder spaart en pampert, maar mensen bevestigd en in vuur en vlam zet. Die vrede geeft, een diepere vrede dan alsmaar sussen en de mensen eigenlijk alleen laten met hun gewetensonrust. Mensen met schuldgevoelens zijn niet geholpen met geruststellingen dat ze het ook niet konden helpen, want soms konden ze dat wèl. Dan is het beter hen te stimuleren hun fouten te erkennen en daar iets mee te doen. Niet elke aai over de bol is liefde, het kan ook gebrek aan echte betrokkenheid zijn. Soms is strèngheid juist een vorm van liefde.

Enkel op de lijn van mildheid en vriendelijkheid zitten, dan ben je al te toegevend en neemt men je niet meer serieus, dan wordt er misbruik van je goedheid gemaakt. En omgekeerd: als je streng oordeelt en alle deuren dichtgooit, niet te vermurwen, dan ben je wel duidelijk, maar creëer je zoveel afstand tussen jou en anderen dat je zelf eenzaam achterblijft. Tja, en dan heb je ook mensen die beide manieren beoefenen, afhankelijk van waar ze zijn: bijvoorbeeld hard en onverbiddelijk op het werk, maar thuis lief en toegeeflijk; of andersom: op het werk vrolijk en aardig, maar thuis chagrijnig en streng. Mensen met twee gezichten. Wie kan er dan uit één stuk zijn: duidelijk en accepterend tegelijk; strenge dingen zeggen en ook hartelijk blijven? Probeer het maar eens. Het kan echt.

Dan zit je op de weg van de profeet Johannes de Doper, of de profeet Sefanja. Die zijn volk opbeurt en moed inspreekt: het komt goed, een prachtige toekomst breekt aan; - maar eerst is hij tekeer gegaan tegen onrecht en bedrog: op de dag van de Eeuwige zal alles vergaan wat niet is naar zijn wil. Niets kan je redden als zijn toorn ontbrandt, ook je oneerlijk verkregen goud of zilver niet. God is niet om te kopen; alle arrogantie doet Hij teniet. Maar de zwakken die de dupe waren van deze overmoed zal hij redden, zij vinden toevlucht bij Hem. Kreupelen, verstrooiden, vernederden worden opgericht, treurende worden getroost. Bijna de zaligsprekingen van Jezus.

Zo'n toekomstbeeld kan ons stimuleren door te gaan met wat goed is, ook al lijkt het een druppel op de gloeiende plaat; om op te komen voor wie lijden, ook al lachen de mensen je uit. Om boze machten te verdrijven die het leven tot een hel maken. Om je te laten dopen, d.w.z. onderdompelen, in het vuur en de kracht van zijn Geest. Om de wereld klaar te maken voor zijn komst, niet alleen in het groot, aan het einde van de tijden, maar ook in het klein: nu al plekken te creëren waar Hij kan binnenkomen in het leven van mensen, omdat Hij er verwacht wordt, omdat zijn liefde de sfeer bepaalt, omdat mensen elkaar de richting wijzen, op weg helpen, samen als kinderen van God. Dan komt die toekomst dichterbij waar de profeten van zingen. De toekomst die Jezus mogelijk maakte, waar Hij zich voor gaf. De toekomst die wij hier bezingen, op deze dag van de Heer.

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.